Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti v EU – jaké změny lze očekávat v souvislosti s přepracováním Nařízení Brusel I?

Deset let poté, co nařízení rady ES č. 44/2001 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, tzv. nařízení Brusel I, vstoupilo v platnost, se Evropská komise rozhodla pro jeho přepracování. Cílem tohoto článku je shrnout nejvýznamnější změny, které návrh nového nařízení obsahuje v oblasti mezinárodní soudní příslušnosti.

GLATZOVA & Co.
Advokátní kancelář - Law firm

Jedním z hlavních cílů návrhu je ještě více usnadnit přeshraniční soudní spory. Komise proto navrhuje několik změn, které by měli k tomuto cíli přispět. Mezi nejdůležitější z nich, o kterých pojednává tento článek, patří rozšíření oblasti působnosti nařízení i na žalované z třetích zemí a s tím související zavedení podpůrné příslušnosti a tzv. forum necessitatis, posílení účinnosti dohod o volbě soudů a lepší vymezení hranice mezi soudním a rozhodčím řízením.

Stávající právní úprava a nutnost její změny

Základním pravidlem pro určení příslušnosti dle nařízení Brusel I je, že osoby s bydlištěm na území některého členského státu EU mohou být vždy žalovány u soudů tohoto státu. U soudů jiného členského státu mohou být žalovány pouze za předpokladu, že je jeho příslušnost založena podle ostatních ustanovení nařízení. Soudy jiných členských států tak mohou být příslušné v těchto případech: (i) je-li dána jejich výlučná příslušnost, (ii) byla-li mezi stranami uzavřena dohoda o volbě soudu nebo se žalovaný dobrovolně podřídil řízení zahájenému u jiného soudu, (iii) ve věcech pojištění, spotřebitelských smluv nebo individuálních pracovních smluv a (iv) v taxativně vymezených věcech, pro které nařízení stanoví zvláštní (alternativní) pravidla pro určení příslušnosti (článek 5 a 6 nařízení).

Přestože je fungování nařízení Brusel I obecně v praxi považováno za úspěšné, z konzultací provedených Komisí, jakož i odborných studií vyplynulo několik jeho nedostatků, které se Komise rozhodla odstranit. Legislativní proces revize nařízení Brusel I tak vyústil ve vypracování návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (č. 52010PC0748, č. řízení COD (2010) 0383), který je přepracováním nařízení Brusel I.

Hlavní změny v oblasti určování soudní příslušnosti

1. **Rozšíření působnosti nařízení Brusel I na žalované z třetích zemí**

V současné době je základní pravidlo pro určení příslušnosti spojeno s bydlištěm žalovaného na území EU. Pokud tedy není podle nařízení Brusel I dána příslušnost jiného soudu, je k vedení řízení vždy příslušný soud bydliště žalovaného, a to bez ohledu na jeho státní příslušnost. Pokud však žalovaný nemá bydliště na území EU, a nejedná se o výlučnou příslušnost soudů nebo nebyla-li uzavřena prorogační dohoda, posuzuje soud svoji příslušnost podle svých vlastních vnitrostátních pravidel. To znamená, že bude-li v České republice žalována osoba, která nemá bydliště na území EU, aplikuje český soud pro určení příslušnosti vlastní právní předpisy.

Za účelem sjednocení vnitrostátních pravidel jednotlivých členských států proto Komise navrhuje rozšířit působnost nařízení Brusel I právě na případy, kdy žalovaní nemají bydliště na území některého z členských států EU. Praktickým důsledkem tohoto kroku by bylo, že společnostem i fyzickým osobám by se rozšířila možnost žalovat osoby z třetích zemí u soudů EU, neboť by mohly využít zvláštní pravidla o příslušnosti obsažená v nařízení, např. příslušnost soudu v místě smluvního plnění. Zavedením této změny by se tak nahradily a sjednotily dosavadní úpravy jednotlivých členských státu.

Na žalované z třetích zemí by se tedy nově vztahovala veškerá zvláštní pravidla pro určení příslušnost stanovená v nařízení. Který soud by však byl obecně příslušný ve sporech s osobami s bydlištěm mimo EU, pokud by nebylo možné založit příslušnost na základě těchto zvláštních pravidel? Základní pravidlo nařízení Brusel I totiž aplikovat nelze. Pro tyto případy návrh přináší dvě nová pravidla – podpůrnou příslušnost a tzv. forum necessitatis.

Osoby, které nemají bydliště v EU, by tak mohly být nově žalovány u soudu členského státu, na jehož území se nachází jejich majetek, avšak pouze za předpokladu, že hodnota majetku není ve vztahu k hodnotě sporu nepřiměřená a spor má současně dostatečnou vazbu na takový členský stát. Rozhodujícím kritériem by tak u žalovaných s bydlištěm mimo EU bylo umístění jejich majetku.

Návrh současně nově umožňuje soudům členských států, aby založily svoji příslušnost, pokud to vyžaduje právo na spravedlivý proces. Bude se jednat o případy, kdy nebude k dispozici jiný příslušný soud, který by takový proces zaručil a spor bude mít dostatečnou vazbu na dotyčný členský stát (tzv. forum necessitatis). Zavedení tohoto pravidla by měly přivítat zejména společnosti z EU, které investují v zemích, kde není vyspělý právní systém.

2. **Posílení účinnosti dohod o volbě soudu**

Další, pro praxi významnou, navrženou změnou je posílení účinnosti dohod o volbě soudu. Podle současného znění nařízení Brusel I mohou strany dohodou založit příslušnost soudu jakéhokoliv členského státu. Pokud se strany nedohodnou jinak, je takto založená příslušnost výlučnou příslušností. Dohoda stran je pak omezena pouze ustanoveními nařízení Brusel I upravujícími výlučnou příslušnou.

V praxi se však vyskytují případy, že i přes existenci dohody o volbě soudu jsou řízení zahajována u jiných soudů. To v současné době umožňuje článek 24 nařízení, který i přes existenci dohody o volbě soudu umožňuje založení příslušnosti soudu jiného členského státu za předpokladu, že se žalovaný takto zahájenému řízení podřídí.

Cílem navrhované úpravy je proto zamezit tomu, aby strany v rozporu s dohodou stran zahajovaly řízení u jiného než zvoleného soudu. Podle návrhu by tedy nově měl zvolený soud jako první rozhodovat o své příslušnosti, a to bez ohledu na to, zda zahájil řízení jako první či nikoliv. Dokud zvolený soud nerozhodne o své nepříslušnosti, např. z důvodu neplatnosti dohody o volbě soude, nebude soud jiného členského státu příslušný.

Návrh nově zavádí i jednotnou kolizní normu pro určení platnosti dohod o volbě soudu. Rozhodným právem pro posouzení jejich platnosti by tak nově mělo být právo toho členského státu, který byl stranami v dohodě určen jako soud příslušný pro vedení sporu. Takto by měl být zajištěn podobný výsledek posouzení platnosti prorogační dohody bez ohledu na to, který soud řízení zahájil.

3. **Lepší vymezení hranice mezi soudním a rozhodčím řízením**

Podle článku 1 odst. 2 nařízení Brusel I je rozhodčí řízení z věcné působnosti nařízení vyloučeno. V praxi se však vyskytují případy, že např. z důvodu napadnutí rozhodčí doložky u soudu probíhají souběžně rozhodčí i soudní řízení a mohou tak být vydána vzájemně neslučitelná rozhodnutí. Komise proto navrhuje posílit účinnost rozhodčích dohod tak, aby se zcela uplatňovala vůle stran. V případě souběhu soudního a rozhodčího řízení se tak nově zavádí povinnost pro soud, který zahájil řízení, aby v návaznosti na zpochybnění jeho příslušnosti existencí rozhodčí dohody zahájené řízení přerušil. Dle důvodové zprávy k návrhu má tato změna sloužit k tomu, aby se zabránilo souběžným soudním a rozhodčím řízením a úmyslným průtahům při vedení sporu.

4. **Zlepšení koordinace řízení před soudy a zlepšení přístupu ke spravedlnosti**

Následující dílčí změny navržené Komisí mají za cíl zlepšit koordinaci řízení před soudy členských státu a třetích zemí, jakož i zajistit lepší přístup ke spravedlnosti:

- Soudy členských států budou moci výjimečně přerušit řízení, pokud soud státu mimo EU již dříve zahájil řízení ve věci a bude možné očekávat, že v přiměřené době vydá rozhodnutí uznatelné a vykonatelné v daném členském státě;
- V úpravě překážky litispendence se nově zavádí lhůta šesti měsíců, ve které musí soud, který zahájil řízení jako první, rozhodnout o své příslušnosti;
- Zavádí se nové pravidlo pro určení zvláštní příslušnosti, kdy příslušným soudem ve sporech o věcná práva nebo držbu movitého majetku bude nově i soud místa, kde se takový majetek nachází;
- Zaměstnancům se nově umožní žalovat více žalovaných z různých členských států, čehož budou moci využít zejména zaměstnanci žalující společné zaměstnavatele usazené v různých členských státech;
- Zavádí se možnost uzavřít dohodu o volbě soudu v případě smluv týkajících se pronájmu prostor k profesnímu využití, neboť jinak platí pro řízení týkající se nájmu nemovitostí výlučná příslušnost; a

Závěr

Z popisu základních změn, které návrh Komise v oblasti určování mezinárodní soudní příslušnosti přináší, je zřejmé, že nejzásadnější navrženou změnou je rozšíření působnosti nařízení Brusel I též na osoby s bydlištěm mimo EU. Podle mého názoru však taková změna není vhodná. Normotvorba EU by totiž neměla příliš zasahovat do postavení osob, které nemají bydliště na jejím území a nemusí být ani jejími občany.

Zbylé navržené změny nelze než přivítat. Ostatně jejich nutnost vyplynula z posouzení praktického fungování nařízení Brusel I a měly by tedy přispět k zajištění lepší soudní spolupráce členských států a právní jistoty zúčastněných stran.

Závěrem zbývá doplnit, že návrh nového nařízení je v tuto chvíli projednáván ve výborech Evropského parlamentu, přičemž jeho první plenární zasedání je plánované na únor 2012. Ze zveřejněného návrhu zprávy Výboru Evropského parlamentu pro právní záležitosti však vyplývá, že tak zásadní změně jako je rozšíření působnosti nařízení i na osoby z třetích zemí zatím není

nakloněn. Zbývá proto s napětím očekávat, jak evropští poslanci a Rada EU o tomto návrhu Komise rozhodnou.

Mgr. Petra Eliášová,
advokátní koncipient

Glatzová & Co., s.r.o.

Betlémský palác
Husova 5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 401 440
Fax: +420 224 248 701
e-mail: office@glatzova.com

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Zákaz změny k horšímu (reformace in peius) se neuplatní u nákladových výroků
- Outsourcing ICT služeb dle nařízení DORA
- Zápis zániku vozidla bez doložení ekologické likvidace prostřednictvím řízení o přestupku
- Kombinovaná stavba opěrné zdi a oplocení bez povolení stavebního úřadu
- Bezdlužnost poskytovatele sociálních služeb po 1. 3. 2025
- Veřejné právo a obecní zřízení: Výbory zastupitelstva obce a jejich „funkční období“
- Správní právo: Vznik a zánik mandátu člena zastupitelstva kraje
- K (ne)použitelnosti kamerového záznamu pořízeného policejním orgánem v trestním řízení jako důkazu v řízení správním
- Pochybení NSS – zásadní precedens v oblasti elektronické komunikace
- Rozvod manželství a úprava poměrů nezletilého dítěte pro dobu rozvodu
- Změna podmínek nabývání českého občanství pro ruské občany v souvislosti s Lex Ukrajina VII